

दिनांक १४ ऑगस्ट, २०२२ हा दिवस
“विभाजन विभिषिका स्मृती दिवस”
म्हणून घोषित करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
सामान्य प्रशासन विभाग,
शासन परिपत्रक क्र. सीईआर-२०२२/प्र.क्र.१२४/३०
मंत्रालय, मुंबई. ४०० ०३२.
दिनांक:- १२ ऑगस्ट, २०२२.

परिपत्रक

केंद्र शासनाकडील संस्कृती मंत्रालय या विभागामार्फत दिनांक ५ ऑगस्ट, २०२२ रोजी अर्ध शासकीय पत्रान्वये असे कळविण्यात आले आहे की, दिनांक १४ ऑगस्ट, २०२२ हा दिवस “फाळणी दुःखद स्मृती दिन” म्हणून पाळण्यात यावा. याविषयीची घोषणा मा. पंतप्रधान यांनी दिनांक १५ ऑगस्ट, २०२१ रोजीच्या लाल किल्ल्यावरून केलेल्या भाषणात केलेली होती.

२. उक्त दिवस दिनांक १४ ऑगस्ट, १९४७ रोजी झालेल्या फाळणी दरम्यान हजारो लोकांना ज्या यातना झाल्या, मनःस्ताप आणि दुःख भोगावे लागले त्याची कल्पना यावी यादृष्टीने घोषित करण्यात आला आहे.

३. फाळणीबाधित लोकांच्या दुःखद घटना/अनुभव Indian Council of Historical Research (ICHR) आणि Indira Gandhi National Center for Arts (IGNCA) यांनी एकत्रितरित्या इंग्रजी आणि मराठी भाषेमध्ये digital format मध्ये तयार केले असून सदर माहिती पुढील वेबसाईटवर उपलब्ध आहे. <http://amritmahotsav.nic.in/partition-horror-remembrance-day.htm>

४. सर्व विभागीय आयुक्त व जिल्हाधिकारी यांना विनंती करण्यात येते की, सदरचा स्मृती दिवस विभागीय स्तरावर/ जिल्हा स्तरावर साजरा करण्याचे प्रस्तावित आहे. परिच्छेद ३ मध्ये नमूद माहितीचा उपयोग करून “फाळणी स्मृती दिना” वर आधारित प्रदर्शन महत्वाच्या अशा ठिकाणी ज्याठिकाणी मोठ्या संख्येने लोक सदर प्रदर्शन पाहू शकतील अशा ठिकाणी लावण्यात यावे. सदर प्रदर्शन हे गांभीर्यतापूर्वक व संयमाने प्रदर्शित करावे. विशेषतः समाजातील कोणत्याही

एखाद्या घटकाच्या/गटाच्या भावना दुखावल्या जाणार नाहीत याची विशेषत्वाने काळजी घ्यावी. प्रत्येक जिल्ह्याच्या मुख्यालयात दिनांक १४ ऑगस्ट, १९४७ रोजीच्या घडामोडींबाबत वर्तमानपत्रातील कात्रणे/नियतकालिके उपलब्ध करून घेऊन तसेच दि. १४ ऑगस्ट, १९४७ रोजी झालेल्या घडामोडी व ज्या लोकांचे त्यादिवशी बलिदान झाले आहे त्या व्यक्तींविषयी अथवा समूहाविषयी माहिती प्रदर्शित करून त्याचे प्रदर्शन भरविण्यात यावेत.

५. उक्त प्रदर्शनाच्या कार्यक्रमाकरिता आदर्श कार्यप्रणाली (Standard Operating Procedure- SOP) निश्चित केली असून त्याची इंग्रजी भाषेतील सूची व परिपत्रक सोबत जोडण्यात आले आहे. त्याची थोडक्यात खालीलप्रमाणे आहे:-

प्रदर्शनाकरिता महत्वाच्या सूचना:-

- १) सदर प्रदर्शन महत्वाच्या सार्वजनिक ठिकाणी उदा. Banks, Post Offices, Railway stations (रेल्वे स्थानके), Airports (विमानतळ), Shopping Mall, Educational Institutes (शैक्षणिक संस्था), Petrol Pump, Skill Development Center (कौशल्य विकास केंद्र)/ Vocational Training Institute (व्यावसायिक प्रशिक्षण संस्था) इत्यादी ठिकाणी भरवण्यात यावे.
- २) जास्तीत जास्त प्रसिध्दी, दर्शनीयता आणि प्रवर्धन याकरिता अधिकाधिक प्रयत्न करावेत.
- ३) प्रदर्शन, Digital Media याद्वारे देखील शाळा आणि शैक्षणिक संस्थांमध्ये करता येऊ शकेल.
- ४) कार्यक्रमांमध्ये स्वातंत्र्यसैनिक, महत्वाचे वरिष्ठ नागरिक, जन प्रतिनिधी यांच्या हस्ते प्रदर्शनाचे उद्घाटन करण्याबाबत विनंती करावी.
- ५) उद्घाटनाच्यावेळी राष्ट्रभक्तीपर गीते लावावी. प्रसार माध्यमांना कळविण्यात यावे. फाळणीने बाधित झालेल्या व्यक्तींना प्रदर्शनात बोलाविण्यात यावे. कार्यक्रमाचा समारोप राष्ट्रगीताने करण्यात यावा. प्रदर्शनाच्या ठिकाणी आवश्यकतेनुसार सुरक्षा व्यवस्था करावी.

६) सदर प्रदर्शन गांभीर्य व संयमाने आयोजित करावयाचे आहे. अन्य कोणत्याही समुदायाच्या/समाज घटकाच्या अन्य कोणत्याही समुदायाच्या भावनांना न दुखावता फाळणीची शोकांतिका आणि जनसामान्यांचे दुःख प्रकट करण्याच्या दृष्टीने हे परिपत्रक आहे ही बाब लक्षात घ्यावी. तसेच सदरचा कार्यक्रम संपूर्ण राज्यात पाळणे आवश्यक आहे.

वरील सूचनांचे काटेकोरपणे पालन करण्यात यावे व हे प्रदर्शन यशस्वीरित्या राबवावे.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा संकेतांक २०२२०८१२१९०७११५५०७ असा आहे. हे परिपत्रक डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

(दिलीप देशमुख)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. मा. मुख्य सचिव,
२. मा. मुख्यमंत्री यांचे अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव
३. सर्व अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
४. सर्व विभागीय आयुक्त
५. सर्व जिल्हाधिकारी
६. सर्व मंत्री/राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव
७. निवड नस्ती.

PARTITION HORRORS REMEBERANCE DAY

14 AUGUST 2022

Important Instructions for the Exhibition

1. This exhibition should be displayed at important public places like banks, post offices, railway stations, airports, shopping malls, educational institutions, petrol pumps, skill developments centres/vocational training institutes, etc.
2. Efforts should be made to ensure maximum publicity, amplification and visibility
3. This exhibition can be printed on sun-board and be placed on casels. The size can be 2.5" x 4".
4. This exhibition can also be shown through digital media in schools and educational institutions.
5. There can be a brief function at the beginning of the exhibition:
  - Freedom Fighters, prominent senior citizens or public representatives
  - be requested to inaugurate this exhibition
  - Patriotic songs be played during the inaugural ceremony.
  - Media be invited to the exhibition Persons who have suffered the tragedy of partition should be invited to the exhibition
  - The ceremony should end with the National Anthem
6. Exhibition should be displayed for duration during the period 10-14 August, 2022
7. Enough arrangements be made for security of the exhibition
8. It should be remembered that the exhibition is a solemn and sombre event, the main purpose of which is to highlight the tragedy of the partition, and the agony of the people who suffered during this partition. It should be ensured that these sentiments are kept in mind while organising the event and that no hurt is caused to the feelings of any section of the society.